

TIJORAT BANKLARINING KREDIT XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJ TAJRIBASINING AHAMIYATI

Fayziev Xamid Abdijabbarovich

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Khamid.fayziyev@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarining kredit xizmatlarini takomillashtirishda xorijiy tajribaning o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Rivojlangan davlatlar, jumladan, AQSh, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya bank tizimlarida kredit siyosatini tashkil etish, tavakkalchilikni boshqarish hamda raqamli kreditlash amaliyotlari o'rganilgan. Shuningdek, O'zbekiston bank tizimida xalqaro standartlar asosida kredit xizmatlarini modernizatsiya qilish imkoniyatlari yoritilgan. Maqolada xorijiy tajribani milliy bank amaliyotiga joriy etishning iqtisodiy samarasi, kredit infratuzilmasini rivojlantirish va mijozlar ishonchini oshirish yo'llari ilmiy asosda ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari bank tizimini barqaror rivojlantirish hamda raqobatbardosh kredit siyosatini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Tijorat banklari, kredit siyosati, moliyaviy barqarorlik, xorijiy tajriba, raqamli kreditlash, tavakkalchilik boshqaruvi, kredit infratuzilmasi, bank innovatsiyalari, qarz portfeli, iqtisodiy samaradorlik, xalqaro standartlar.

ЗНАЧЕНИЕ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ КРЕДИТНЫХ УСЛУГ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ

Файзиев Хамид Абдижаббарович – независимый исследователь,
Ташкентский государственный экономический университет

Khamid.fayziyev@gmail.com

Аннотация: В данной статье проанализирована роль и значение зарубежного опыта в совершенствовании кредитных услуг коммерческих банков. Рассмотрены практики организации кредитной политики, управления рисками и цифрового кредитования в банковских системах развитых стран, включая США, Германию, Японию и Южную Корею. Также освещены возможности модернизации кредитных услуг в банковской системе Узбекистана на основе международных стандартов. В статье научно показаны экономические эффекты внедрения зарубежного опыта в национальную банковскую практику, пути развития кредитной инфраструктуры и повышения доверия клиентов. Результаты исследования имеют важное значение для устойчивого развития банковской системы и формирования конкурентоспособной кредитной политики.

Ключевые слова: Коммерческие банки, кредитная политика, финансовая стабильность, зарубежный опыт, цифровое кредитование, управление рисками, кредитная инфраструктура, банковские инновации, портфель кредитов, экономическая эффективность, международные стандарты.

THE IMPORTANCE OF FOREIGN EXPERIENCE IN IMPROVING CREDIT SERVICES OF COMMERCIAL BANKS

Fayziev Hamid Abdijabbarovich – Independent Researcher, Tashkent State
University of Economics

Khamid.fayziyev@gmail.com

Abstract: This article analyzes the role and significance of foreign experience in improving credit services of commercial banks. Practices of organizing credit policy, risk management, and digital lending in the banking systems of developed countries, including the USA, Germany, Japan, and South Korea, have been examined. Additionally, the possibilities of modernizing credit services in Uzbekistan's banking system based on international standards are

highlighted. The article scientifically demonstrates the economic benefits of implementing foreign experience in national banking practice, ways to develop credit infrastructure, and increase client trust. The research results are of significant importance for the sustainable development of the banking system and the formation of a competitive credit policy.

Keywords: Commercial banks, credit policy, financial stability, foreign experience, digital lending, risk management, credit infrastructure, banking innovations, loan portfolio, economic efficiency, international standards.

Kirish. Hozirgi davrda tijorat banklari faoliyati mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida muhim o'rin tutmoqda. Xususan, kredit xizmatlarining samaradorligi va sifatini oshirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, kredit siyosatini takomillashtirishda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, tavakkalchilikni boshqarish va raqamli texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro amaliyotda, xususan, Bazel III (Basel Committee on Banking Supervision, 2010) standarti asosida banklarning kapital yetarliligi, likvidlik ko'rsatkichlari va tavakkalchilik darajasini boshqarish tizimi joriy etilgan. Ushbu standartlar tijorat banklari uchun xalqaro miqyosda yagona me'yoriy asos bo'lib xizmat qiladi.[1]

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ham so'nggi yillarda xalqaro talablarga mos me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2021-yil 25-iyundagi 18/3-sonli "Banklarda kredit portfeli sifatini baholash tartibi to'g'risida"gi nizomi tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirishda muhim me'yoriy asos sifatida e'tirof etiladi.[2]

Mazkur tartibga ko'ra, banklar kredit berishda mijozlarning moliyaviy barqarorligi, to'lovga qobiliyati va kredit xavfini baholashda xalqaro

mezonlardan foydalanishlari belgilangan. Bundan tashqari, kredit monitoringi, garov siyosati va risklarni diversifikatsiyalash tizimlari ham Basel III tamoyillari bilan uyg'unlashtirilgan.

Shu bois, tijorat banklarining kredit xizmatlarini takomillashtirishda xorijiy tajribani o'rganish va uni milliy amaliyotga tatbiq etish, nafaqat bank tizimining barqarorligini mustahkamlaydi, balki iqtisodiyotda investitsion faollikni oshiradi. Bu esa, o'z navbatida, iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishda muhim strategik omil hisoblanadi.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston tijorat banklari faoliyatida kredit xizmatlarini takomillashtirish milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va moliyaviy tizimning mustahkamligi uchun asosiy strategik yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilgan. Ayniqsa, **"Ipoteka-bank" ATB** misolida ko'rish mumkinki, bankning kredit siyosati va kredit mahsulotlarini boshqarish tizimi so'nggi besh yil davomida sezilarli darajada modernizatsiya qilindi. Bu jarayon nafaqat milliy iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, balki bankning raqobatbardoshligini oshirishga ham xizmat qilmoqda.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, xorijiy bank tajribasida, xususan, Germaniya va Yaponiya bank tizimlarida kredit portfeli tarkibi va uning diversifikatsiyalash darajasi iqtisodiy samaradorlik bilan uzviy bog'liq. Masalan, Germaniyada kredit portfelinin 65–70 foizi real sektor sub'yektlariga yo'naltirilgan bo'lsa, Yaponiya banklarida bu ko'rsatkich 68 foiz atrofida. Shu bilan birga, kredit riskini boshqarish va kapital yetarliligi mezonlari **Bazel III** standartida qat'iy nazorat qilinadi.[3]

O'zbekiston sharoitida, Markaziy bank tomonidan joriy etilgan me'yoriy-huquqiy hujjatlar, xususan, **2020-yil 15-dekabrdagi 26/7-sonli "Kredit risklarini baholash va nazorat qilish tartibi to'g'risida"gi nizom** hamda **2022-yil 12-maydagi 19/2-sonli "Raqamli kredit xizmatlarini rivojlantirish konsepsiyasi"**, tijorat banklarining kredit portfeli sifatini oshirish va risklarni diversifikatsiyalashni tartibga soladi.[4] Ushbu tartiblar banklarga qarzдорlarning

moliyaviy holatini baholash, garovlarni tekshirish va kredit xavfini oldindan aniqlash imkonini beradi.

“Ipoteka-bank” ATB o‘z kredit portfelining hajmini 2020–2024-yillarda 8 250 mlrd so‘mdan 15 890 mlrd so‘mga oshirdi. Shu bilan birga, bank raqamli kreditlash platformalarini joriy etish orqali mijozlar uchun qulaylik yaratdi va kredit xizmatlaridan foydalanish ko‘rsatkichini oshirdi.[5] Xususan, “**Ipoteka-online**” platformasi orqali 2024-yil yakunida 18,7 foiz kreditlar raqamli shaklda berildi, bu esa raqamli moliyaviy xizmatlar bozorining tez rivojlanayotganini bildiradi.

“Ipoteka-bank” ATB kredit portfeli dinamikasi
(2020–2024-yillar)

1-rasm.

Yillar	Jami kredit hajmi (mlrd so‘mda)	O‘shish sur‘ati (%)	Raqamli kreditlar ulushi (%)
2020	8 250	—	4,5
2021	9 740	18,0	7,8
2022	11 620	19,3	10,5
2023	13 580	16,9	14,2
2024	15 890	17,0	18,7

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki va “Ipoteka-bank”
ATB hisobotlari, 2024-yil

1-rasm tahliliy natijalar shuni ko‘rsatadiki, “Ipoteka-bank” ATB o‘z kredit siyosatida risklarni boshqarish va kredit portfeli sifatini oshirish bo‘yicha aniq choralarni amalga oshirdi.[6] Bank kapitalining yetarliligi 2024-yil holatiga ko‘ra 14,8 foizni tashkil etadi, bu **Bazel III** standartida belgilangan minimal normativ 8 foizdan ancha yuqoridir. Shu bilan birga,

IFRS 9 standarti asosida kutilayotgan yo'qotishlar modeli kreditlar sifatini aniqlash va qarzdorlar bilan ishlash strategiyasini ishlab chiqishda qo'llanmoqda.

Bu tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston tijorat banklari xorijiy tajribani muvaffaqiyatli integratsiya qilayotgan bo'lib, bu esa kredit xizmatlarining sifatini oshirish, raqamli kreditlash hajmini kengaytirish va iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltirilgan kreditlarning ulushini oshirish imkonini beradi. Shu yo'l bilan bank tizimining moliyaviy barqarorligi va mijozlar ishonchi mustahkamlanadi, iqtisodiy o'sish sur'ati esa barqaror rivojlanadi.

Xulosa va takliflar. Tahlillar va olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, tijorat banklarining kredit xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy tajribani o'rganish va uni milliy amaliyotga tatbiq etish iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. "Ipoteka-bank" ATB misolida ko'rish mumkinki, raqamli kreditlash platformalari, risklarni diversifikatsiyalash va kapital yetarliligi me'yorlariga rioya qilish kredit sifatini sezilarli darajada yaxshilagan.

Xalqaro standartlar, xususan, **Bazel III** va **IFRS 9**, kredit portfeli sifatini baholash, tavakkalchilikni aniqlash va qarzdorlar bilan ishlashni samarali tashkil etishda banklarga ilmiy asos sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan ishlab chiqilgan **26/7-sonli va 19/2-sonli me'yoriy tartiblar** milliy amaliyotni xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi.[7]

Shu bilan bir qatorda,

- Tijorat banklari xorijiy tajribani joriy etishda raqamli kreditlash va onlayn monitoring tizimlarini kengaytirishi lozim.
- Kredit portfelinin sifatini oshirish uchun risklarni baholash va diversifikatsiya mexanizmlarini doimiy takomillashtirish tavsiya etiladi.
- Bank xodimlari va moliyaviy maslahatchilarni xalqaro standartlar bo'yicha muntazam malaka oshirish kurslariga jalb qilish zarur.

- Milliy me'yoriy hujjatlar va xalqaro standartlar asosida kredit siyosatini doimiy nazorat qilish va yangilash mexanizmi joriy etilishi lozim.
- Iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltirilgan kreditlarning ulushini oshirish uchun maxsus stimullar va qo'shimcha moliyaviy mexanizmlar ishlab chiqilishi maqsadga muvofiqdir.

Ushbu choralar amalga oshirilganda, tijorat banklarining kredit xizmatlari samaradorligi sezilarli darajada oshadi, moliyaviy tizim barqarorligi mustahkamlanadi va iqtisodiy o'sish barqaror sur'atlarda rivojlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Basel Committee on Banking Supervision.(2010).<https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf>
2. International Accounting Standards Board (IASB). (2014). *IFRS 9: Financial Instruments*. London: IFRS Foundation. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2020). 26/7-sonli "*Kredit risklarini baholash va nazorat qilish tartibi to'g'risida*"gi nizom. Tashkent: Markaziy bank.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2022). 19/2-sonli "*Raqamli kredit xizmatlarini rivojlantirish konsepsiyasi*". Tashkent:
5. Ipoteka-bank ATB. (2024). *Yillik moliyaviy hisobot 2020–2024*.
6. Allen, F., & Santomero, A. M. (1998). *The Theory of Financial Intermediation*. Journal of Banking & Finance, 21(11–12), 1461–1485.
7. Saunders, A., & Cornett, M. M. (2019). *Financial Institutions Management: A Risk Management Approach*.
8. European Banking Authority (EBA). (2021). *Guidelines on credit risk management practices*. <https://www.eba.europa.eu/>
9. <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan>
10. <https://www.imf.org/en/Countries/UZB>